د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

مدني زده کړې

اووم ټولګی

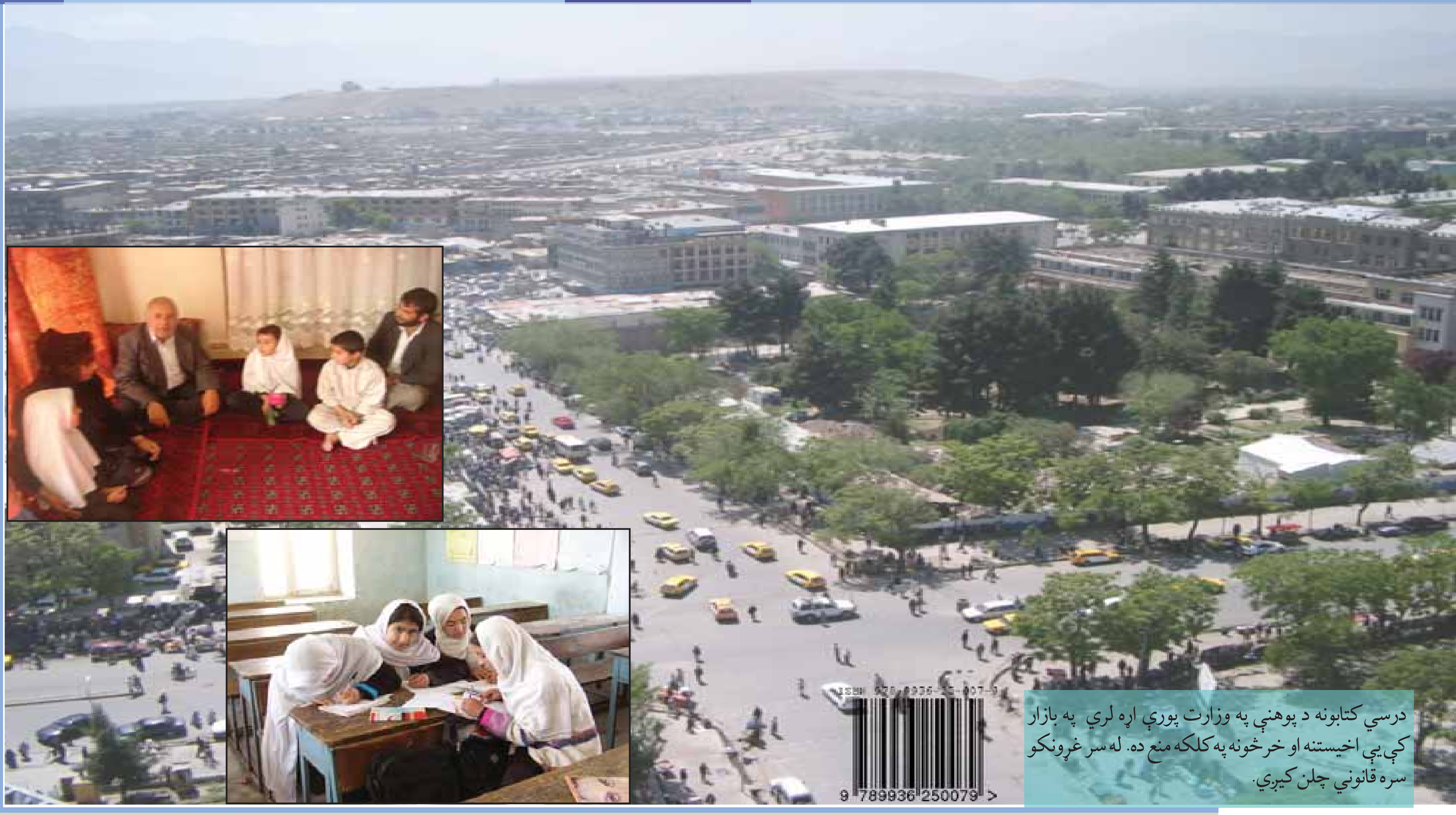

ISBN 978-9936-25-007-9
9 789936 250079 >

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده. له سرغړونکو سره قانوني چلند کیږي.

۱۳۹۰ هـ. ش.

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

مدني زده کړې

اووم ټولګی

۱۳۹۰
هـ . ش

مؤلفان:

- مؤلف محمد انور مشفق د تعليمی نصاب د پراختيا د لوی رياست علمي غړی.
پوهندوی عبدالحق د کابل پوهنتون استاد.
سرمؤلف مير عبيدالله فاضل د تعليمی نصاب د پراختيا د لوی رياست علمي غړی.

ژباړونکی:

محمد افضل حضرتي

مسلکي اډيټور:
- محمد عزيز بختياري

د ژبې اډيټور:
- حضرت گل ارچيوال

ديني، سياسي او فرهنګي کمېټه:
- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نيازی
- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.

د څارنې کمېټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين.

ـ دکتور شېرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول.

ـ د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس.

طرح او ډيزاين:

رحمت الله غفاري

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه اسمان

په سینه کې د اسیا به
لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

سرليکونه

لومړی څپرکی: زموږ اړتياوې

د څپرکي موخې

موږ کومې اړتياوې لرو؟(۱) ۳

موږ کومې اړتياوې لرو؟(۲) ۵

دويم څپرکی: کورنۍ

د څپرکي موخې

ولې موږ کورنۍ ته اړتيا لرو؟ ۱۲

څنگه کولای شو يوه برياليِ کورنۍ ولرو؟(۱) ٤

څنگه کولای شو يوه برياليِ کورنۍ ولرو(۲) ۱۸

دریم څپرکی: ټولنیزې ډلې

د څپرکي موخې

ډله څه شی ده؟ ۲٤

د یوه کس او ډلې متقابل اغېز ۲۸

څلورم څپرکی: په افغانستان کې د ژوند ډولونه

د څپرکي موخې

کوچیان څرنګه ژوند کوي؟ ۳٦

د کلیو خلک څرنګه ژوند کوي ؟ ٤۰

په افغانستان کې ښاري ژوند ٤٤

لومړی څپرکی

زموږ اړتیاوې

په دې څپرکي کې دا لاندې لوستونه لولئ.

- موږ کومې اړتیاوې لرو؟ (۱)
- موږ کومې اړتیاوې لرو؟ (۲)

د څپرکي موخې

هیله ده چې زده کوونکي د دې څپرکي تر لوستلو وروسته په لاندې موخو برلاسي شي.

- د انسانانو غوره مادي اړتیاوې درک کړي؛
- د مادي اړتیاوو د لاس ته راوړلو سر چینې او د هغوي د ساتنې ضرورت وپیژني؛
- غوره غیر مادي اړتیاوې و پېژني؛
- د خدای (ج) او د خلکو تر منځ اړیکې وپېژني؛

موږ کومې اړتیاوې لرو؟ (۱)

خبرې پرې وکړئ!

زموږ په هېواد کې ډېر غرونه، ځنګلونه، سیندونه او معدنونه شته. پدې هکله خبرې وکړئ چې دا طبیعي سرچینې زموږ لپاره څه ګټې لري او کومې اړتیاوې مو پوره کوي.

انسان یواړ موجود دی. زموږ اړتیاوې مختلف ډولونه لري، د دې اړتیاووله ډلې څخه یوه برخه مادي اړتیاوې دي. خدای (ج) موږ ته د دې اړتیاوو د پوره کولو لپاره خاصې سرچینې په واک کې راکړې دي لکه غر، سیند، ځنګل، لمر او کان (معدن). موږ دې سر چینو ته چې په طبیعي چاپېریال کې شته، اړتیا لرو ځکه د دې لپاره چې ژوندي پاتې شو؛ اوبو، هوا ، رڼا، خوړو، پوښاک او استوګنځي ته اړتیا لرو او د دې اړتیاوو د پوره کولو په اړه د نورو سره تړلی یو. هغو توکو ته چې اړتیا لرو کله په زیاته پیمانه په طبیعت کې موندل کېږي. لکه هوا، رڼا او کله بیا په لږه پیمانه موندل کېږي لکه: خواړه، کالي او استوګنځی چې د هغو د موندلو لپاره باید کار اوهڅه وشي.

غور پرې وکړئ!

څرنګه مو چې وویل خدای (ج) موږ ته د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره ډېرې طبیعي سرچینې را په برخه کړې دي. ستاسې په نظر: آیا دا سرچینې نه ختمېدونکې او تل پاتې دي؟ د دې سرچینو دله منځه تللو په پایله کې به له کومو ستونزو سره مخامخ شو؟ ټولنه د دې سرچینو د ساتنې لپاره کوم کارونه باید سرته ورسوي؟ د طبیعت د ساتنې لپاره ستاسې دنده څه شی ده؟

موږ د خپلو مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ، طبیعت ته اړتیا لرو. د غره له تیږو څخه په کار اخیستلو خپل ځان ته کور جوړوو، له معدنونو څخه د هر ډول فلزاتو په را ایستلو سره د اړتیا وړ لوښي او وسایل جوړ وو؛ له وښو او څناورو څخه د اړتیاوړ پو ښاك او خواړه تهیه کوو. مګر دا سرچینې همیشنی او تل پاتې نه دي د بیلګې په ډول د اوبو کموالی د هغو ستونزو له ډلې څخه دی چې نن ورځ د نړۍ ټول خلك ورسره مخامخ دي. د ځنګلونو له منځه تلل یوه له هغو ستونزو څخه ګڼل کېږي چې د سیلابونو د بهیر زیاتوالي ، طبیعت او انسانانو ته د ډول ډول زیانو نو سبب ګرځي. موږ ټول دا دنده لرو چې د طبیعت په ساتنه کې هڅه وکړو.ځکه موږ انسانان د خدای (ج) او د هغه طبیعت په وړاندې چې زموږ په اختیار کې یې را کړیدی، ذمه واري لرو. له همدې کبله موږ باید هڅه وکړو چې طبیعت د خدای ﷻ د امانت په توګه و ساتو او د اوسنیو اړتیاوو د پوره کولو په ترڅ کې باید د راتلونکو په فکر کې هم واوسو ځکه هغوی هم دې طبیعت ته اړتیا لري.

دلوست تکرار:

- انسان یواړ موجود دی.
- د انسان د غوره اړتیاوو له ډلې څخه یو هم د هغه مادي اړتیاوې دي.
- ځینې مادي اړتیاوې مو په طبیعت کې په ډېره پیمانه پیدا کېږي لکه هوا او رڼا.
- ځینې مادي اړتیاوې لکه: خواړه، کالی او استوګنځي. باید د کار او فعالیت پواسطه له طبیعت څخه لاس ته راوړو
- موږ خپلې مادي اړتیاوې له طبیعت څخه پوره کوو.
- موږ باید د طبیعت او دهغه د سرچینو څخه ساتنه وکړو.

پوښتنې

۱. د انسان غوره مادي اړتیاوې کومې دي؟

۲. آیا طبیعت زموږ مادي اړتیاوې پوره کوي او که غیر مادي اړتیاوې؟ څرګندیې کړئ!

۳. زموږ دنده د طبیعت په وړاندې څه شی ده؟

فعالیت

د کورنۍ له یوه غړي څخه پوښتنه وکړئ چې د دوډۍ د تیارولو لپاره د کومو چارو سرته رسولو ته اړتیا لرو؟

مور کومې اړتیاوې لرو؟(۲)

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

تاسې د یو تنکي ځوان په توګه چې د ژوندانه د پیل په لومړي پړاو کې یا ستئ هر ومرو مو د خپلې را تلونکې په هکله هم فکر کړیدی نو:

۱- کومې موخې مود خپلې راتلو نکې لپاره په نظر کې نیولې دي ؟ نوم یې واخلئ!

۲ - آیا ستاسې ټولې موخې د مادي اړتیا وو د پوره کولو لپاره دي او یا نورې اړتیاوې هم لرئ؟ که یې لرئ، نوم یې واخلئ!

۳- تاسې خپلو موخوته درسیدو لپاره څه شي ته اړتیا لرئ؟

مور پر مادي اړتیاوو بر سیره غیر مادي اړتیاوې هم لرو. غیر مادي اړتیاوې هم مختلف ډولونه لري چې مهم ډولونه یې عبارت دي له :

الف: پېژندنه پوهاوی.

مور د یو انسان په ټوګه د پېژندنې پوهې ته اړتیا لرو. د څه شي پېژندنه؟

هغه مهم شیان چې مور د هغو پېژندنې ته اړتیا لرو په لاندې ډول دي:

۱-ځان پېژندنه

موږ باید خپل ځان و پېژنو چې څوک یو؟ کومې پیاوړتیاوې او کومې نیمګړتیاوې لرو؟

موږ باید خپل قوت او کمزوري و پېژنو چې و کولای شو خپلو اخلاقو او کړو وړو ته سمون ورکړو.

۲- د ژوندد نړۍ پېژندنه:

د نړۍ او د هغې چاپېریال پېژندنې ته چې ژوندپکې کوو، اړتیا لرو. د دې پېژندګلوۍ په رڼا کې کولای شو د خپل ژوند شرایط څرنګه چې وغواړو، جوړ کړو او بدلون ورکړو. دا چاپېریال له طبیعي چاپېریال او ټو لنیز چاپېریال څخه عبارت دی.

۳- د نړۍ او انسان د پیدا کوونکي الله (ج) پېژندنه.

انسان دیو آګاه او پوه موجود په توګه د خپل ځان او چاپېریال په پېژندنه بسنه نه کوي؛ بلکې هڅه کوي چې خپل پیدا کوونکی (خالق) او پالونکی هم و پېژني.

خبرې پرې و کړئ:

لاندې پوښتنې په ځیر سره ولولئ او د هغوی په باره کې یو بل سره خبرې و کړئ.

۱-آیا تر اوسه یواځې پاتې شوي یاستئ؟

۲-په دې شیبو کې موڅه احساس درلود؟

۳-څه فکر کوئ چې کومې اړتیاوې تا سوته د دې احساس د پیدا کیدو لامل وګرځېدې؟

ب: د اړیکو درلودل:

د انسان د غیر مادي اړتیاوو د ډولونو څخه یو ډول یې هم د اړیکو درلود لوته اړتیاده. انسان نشي کولاي په یوازې ډول خپل ژوند ته دوام ورکړي. هغه اړیکې چې انسان ورته اړتیا لري کله د خدای (ج) سره دي او کله هم د نورو انسانانو سره.

۲- د خدای ﷻ سره اړیکې.

موږ د ژوند په هره شېبه کې دېته اړتیا لرو چې د لوی خدای ﷻ سره اړیکې و لرو. د لوی خدای (ج) سره زموږ اړیکه د لمونځ، دعا او عبادت له طریقه نیول کېږي د لوی څښتن تعالی سره راز او نیاز موږ د یوازېتوب، پرېشانی او نا امیدی له احساس څخه ژغوري او موږ ته هو سائي را بخښي؛ کله چې د ستونزې سره مخامخ شو او احساس وکړو چې هېڅ یو انسان نشي کولای له موږ سره مرسته وکړي. نو موږ ته دا درک پیدا کېږئ چې یوازې لوی خدای ﷻ دی چې مرسته را سره کوي او ستونزې مو له منځه وړي. هغه څوک چې په خدای (ج) ایمان لري او هر کار د ده په یاد او نوم پیل کوي، باور لري چې خدای ﷻ په ټولو شېبوکې د دوی ساتونکی او مرستندوی دی.

۲- د نورو انسانانو سره اړیکې.

انسانان ټولنیز موجودات دي او یو دبل سره د اړیکو د درلودلو اړتیا لري. موږ له یوې خوا د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو همفکرۍ او مرستې ته اړتیا لرو او له بلې خوا د خپلو عاطفي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو سره مینه او محبت کوو. انسانان یو له بله سره ډېرې اړیکې لري او هر څوک په ټولنه کې یو کار سرته رسوي چې پدې توګه یو له بل سره مرسته او همکاري کوي، چې و کولای شي خپلې اړتیاوې پوره کړي.

نو دې نتیجې ته رسیږو چې نشو کولای یوازې او لیرې له ټولو انسانانو څخه ژوند وکړو.

د لوست تکرار

موږ له مادي اړتیاوو نه پرته نورې اړتیاوې هم لرو.

• د انسان د غیر مادي اړتیاوو یو ډول یې د پېژندګلوۍ اړتیاده : ځان پېژندنه د طبیعي او ټولنیز چاپېریال پېژندنه او د خدای (ج) پېژندنه چې د موجوداتو خالق او پیدا کوونکی دی.

• اړیکوته اړتیا هم د غیر مادي اړتیاوو یو ډول دی. موږ اړتیا لرو چې د خلکو سره اړیکې و لرو ترڅو زموږ مادي او عاطفي اړتیاوې پوره شي. همدارنګه اړتیا لرو چې د خدای (ج) سره هم اړیکې ولرو ترڅو له هغه څخه په ټولو کارونو کې مرسته وغواړو.

پوښتنې

۱ دغیر مادي اړتیاوو څخه د یو څو نومونه واخلئ!
۲-ولې د نورو سره د اړیکو لپاره اړتیا لرو؟
۳-آیا انسان کولای شي چې په یوازې ډول خپلې ټولې اړتیاوې پوره کړي؟
٤-ولې انسان دې ته اړدی چې د خدای ﷻ سره اړیکې ولري؟

فعالیت

خدایﷻ په قرآن کریم کې فرمایلي دي :(یَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاء إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

د ښوونکي صاحب یا د جومات د ملا امام صاحب په مرسته دا لاندې فعالیت سرته ورسوئ!

۱.د آیت شریف معنا ولیکئ!

۲ .دا آیت شریف د مادي او غیر مادي اړتیاوو سره څه تړاو لري؟ پایله یې په خپلو کتابچو کې یاد داشت کړئ او په ټولګي کې یې ولولئ!

د لومړي څپرکي لنډيز

- انسان يواړ موجود دی. خدای تعالی طبيعت انسانانوته د اړتياوو د پوره کولو لپاره په اختيار کې ورکړی دی.
- زموږ دنده ده چې د طبيعت په ساتنه کې هڅه وکړو.
- د اړتياوو بله برخه مو غير مادي اړتياوې دي، ځان پيژندنه، د نړی پيژندنه او د خدای ج پيژندنه، د الله ج او له ټولو انسانانو سره اړيکې د انسان له غوره غير مادي اړتياوو څخه شمېرل کيږي.

دويم څپرکی

کورنۍ

پدې څپرکي کې لاندې لوستونه لولئ:

- ولې موږ کورنۍ ته اړتیا لرو؟
- ځنګه کولی شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)
- ځنګه کولی شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

د څپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هیله کېږي چې د دې څپرکي ترلوستلو وروسته په لاندې موخو باندې بر لاسی پیدا کړي.

- په ژوندکې د کورنۍ اهمیت درک کړي؛
- هغو چارو ته چې کورنۍ یې موږ ته سرته رسوي، پاملرنه وکړي؛
- د یوې بریالۍ کورنۍ له ځانګړتیاو سره أشنا شي؛
- وکولای شي د کورنۍ په بریاوو کې مرسته وکړي؛

ولې موږ کورنۍ ته اړتيا لرو؟

خبرې پرې وکړئ!

د لاندنيو پوښتنو په اړه کې خبرې وکړئ!

- که چېرې کورنۍ نه وای، موږ به څنګه ژوند کاوه؟
- ستاسې په کورنۍ کې کوم کسان ژوند کوي؟

څرنګه چې په مخکنيو درسونو کې مو ولوستل، انسان يو اړ موجود دی. د بشر يوه له غوره اړتيا او څخه داده چې هغه نه شي کولای له نورو پرته ژوند وکړي. انسان د زېږد له پيله کورنۍ ته اړتيا لري ځکه نشي کولای د کورنۍ له څارنې پرته ژوندی پاتې شي. کله چې لوی هم شي پلار او مور خواړه، کالي، استوګنځی او دهغه امنيت تامينوي ترڅو ښوونځي ته لاړ شي او درس ولولي. مشرانې خويندې او وروڼه او د کورنۍ ټول مشران غړي هر يو ده سره په لوستونو او شخصي چارو کې مرسته کوي.

غور پرې وکړئ!

څرنګه چې ووېل شول کورنۍ له خپلو ماشومانو څخه د زېږد له پيله څارنه کوي او د خپلو غړو لپاره خواړه، کالي، استوګنځی تياروي؛ ستاسې په آند:

۱. آيا دا څارنه يوازې د ماشوم توب دوران پورې اړه لري؟

۲. کورنۍ د خپلو غړو لپاره نور کوم کارونه سرته رسوي؟

کله چې انسان نړۍ ته سترګې پرانېزي، خبرې کول، ګرځېدل، ادب او خلکو سره د ژوند کولو په طریقه نه پوهېږي. ورو ورو چې لویېږي، له خپل مور او پلار او د کورنۍ له ټولو نورو غړو څخه خبرې کول چې د ژوند د لومړنیو ګامونو څخه شمېرل کېږي، زده کوي او د نورو سره د چلند آداب زده کوي، پدې معنا چې نوموړې د ټولنیز نظره روزل کېږي . همدارنګه کورنۍ د خپلو ټولو غړو ننګه او ساتنه کوي، خواړه، کالي د زده کړې مصرف او د هغوی ټولې مادي اړتیاوې پوره کوي؛ د هغوی عاطفي اړتیاوې په علاقې، صمیمیت او مینې کولو سره پوره کوي. او کله چې د کومې ستونزې سره مخامخ شي لارښوونه او مرسته ورسره کوي. په دې مالي او عاطفي مرستو او څارنو کې هم ماشومان او هم ښځه او مېړه شاملېږي. باید په یاد ولرو چې ټول زموږ همزولي هلکان د خپلې کورنۍ سره ژوندنه کوي ډېرې پېښې کیدای شي د دا ډول مسئلود منځته راتلولامل وګرځي لدې کبله ممکنه ده چې له خپلوانو څخه او یا د ټولنې د نورو غړو له ډلې یو څوک د ده د مور او پلار ځای ونیسي په پایله کې، انسان یوازې نه پاتې کېږي او د هغه مادي او عاطفي اړتیاوې د نورو کسانو په وسیله پوره کېږي.

د لوست تکرار:(۱)

- انسان د زېږد له پیله کورنۍ ته اړتیالري؛
- --
- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱. انسان کورنۍ ته کومې اړتیاوې لري؟
۲. کورنۍ ستاسې کومې اړتیاوې پوره کوي؟
۳. مشران د کورنۍ لپاره کومې اړتیاوې لري؟
٤. کورنۍ کوم شیان ماشوما نوته ورښیي.

فعالیت:

تاسې ولوستل چې کورنۍ د بچیانو په وړاندې کومې دندې لري: ستاسې په أند بچیان د کورنۍ په وړاندې کومې دندې لري، پدې باره کې له خپلو همزولو سره خبرې وکړئ او پایله یې په ټولګي کې ولولئ!

(۱) ګرانو زده کوونکو: لدې وروسته د ښوونکي په مرسته لوست رالنډ کړئ په تش یا سپین ځای او یا خپله کتابچه کې یې ولیکئ.

څنګه کولای شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)

خبرې پرې وکړئ:

څرنګه چې د لوست له سرلیک څخه څرګندېږي. دا لوست د یوې بریالۍ کورنۍ په هکله دی. ستاسې په آند یوه بریالۍ کورنۍ بایدکومې ځانګړتیاوې ولري.پدې لوست او په راتلونکي لوست کې موږ د کورنۍ ځینې ځانګړتیاوې لولو:

د مسؤولیت (ذمه واري) احساس:

د دندې عملي کول د یوه ذمه وار کس ځانګړتیاده . کله چې یوه دنده یا چاره چاته سپارل کېږي، باید د هغه کار د سرته رسولو لپاره د ذمه وارۍ احساس ولري. دا احساس د دې سبب ګرځي چې هغه کس خپل کار په زړه سوي او علاقمندۍ سرته ورسوي.

هرومرو تاسې په وار وار لیدلي دي چې مور او پلار مو حتی د ستومانۍ، ناروغۍ او نورو ستونزو سره سره د خپلو بچیانود اړتیا د پوره کولو لپاره هڅه کوي. تاسې د هغوي د اولاد په توګه، پداسې شېبوکې د دوی په وړاندې څه احساس کوئ؟

صمیمیت، خلوص او مهرباني د کورنۍ هغه ځانګړتیاوې دي چې د کورنۍ غړي یو د بل په وړاندې د مسؤولیت احساس ته هڅوي.

گډ ژوند (همکاري)

پوهېږو چې په هره کورنۍ کې څو کسان ژوند کوي. آیا ستاسې په کورنۍ کې یو کس ټولې چارې سرته رسوي او یا ټول غړي د کارونو په سرته رسولو کې برخه اخلي؟ که چېرته ټولې چارې یو کس سرته ورسوي له کوموستونزو سره به مخامخ شو؟ که چېرې د کورنۍ ټول غړي د چارو په سرته رسولو کې له یو بل سره مرسته وکړي، چارې په ښه سرته رسېږي او په ځینو غړو فشار نه راځي. که په داسې حال کې چېرته د یو بل سره مرسته ونشي یو شمېر بیکاره پاتې کېږي او یو شمېر باید زیاتې چارې سرته ورسوي. غوره کار دا دی چې که چېرته د کور کارونه د کورنۍ د غړو تر منځ وویشل شي نو د کورنۍ ټول غړي به خپلې دندې وپېژني او یو له بل سره به مرسته او همکاري وکړي.

مشوره:

خبرې پرې وکړئ

دانسان لپاره د بريالیتوب یوه لاره دا ده چې په چاروکې د نورو سره مشوره وکړي. أیاکېداي شي له هر چا سره مشوره وشي؟

له کوم چا سره چې مشوره کوئ، باید د کومو ځانګړتیاوو درلودونکي وي؟

مشوره کول د نورو د عقل او تجربې څخه ګټه اخیستنه ده. داسې کسان ډېر دي چې کولای شي په ژوند کې مورږ ته مشوره راکړي؛ اما د کورنۍ غړي لومړني کسان دي چې باید له هغو سره مشوره وشي. د کورنۍ ماشومان که څېرې غواړي چې په لوست، لوبو او نورو داسې مسائلو کې تصمیم ونیسي باید د مور او پلار سره مشوره وکړي او د هغوی له لارښوونې څخه ګټه واخلي. همدارنګه پلار او مورکله چې غواړي کوم تصمیم ونیسي، باید د کورنۍ له غړو سره مشوره وکړي او د هغوی نظرواوري.

نظم:

خبرې پرې وکړئ!

آیا داسې پېښ شویدي چې د کتاب، کتابچې اویا د جرابو دورکیدو په علت، مکتب یا کوم بل ځای ته ناوخته رسیدلي یې؟ د دې لپاره چې له داسې ستونزو سره مخ نه شو څه باید وکړو؟

کیداي شي لیدلي مووي چې ځینې کورونه ګډوډ او نا پاکه ښکاري. د دې ډول کورنۍ غړي په خپلوچاروکې نظم او یوه ښکاره کړنلاره نه لري. نظم د دې لامل ګرځي چې چارې په خپل وخت او په سمه توګه سرته ورسېږي. کله چې کارونه په سمه توګه سرته ونه رسېږي، د افرادو تر منځ ستونزې منځ ته راځي چې کېداي شي د هغوی قهراو غوسه را وپاروي او د هغو اړیکو ته زیان ورسوي. لدې کبله په یوه کورنۍ کې ټول غړي باید منظم وي او د خپلو کارونو لپاره باید یوه منظمه کړنلاره ولري. د دې کار لپاره لازمه ده چې هر څوک د خپلو چارو لپاره یوه منظمه کړنلاره ترتیب او تنظیم کړي، دا کړنلاره کیدای شي ورځنۍ، اونیزه او حتی میاشتنیاو له هغه نه پورته وي.

د لوست تکرار:

- --
- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱.که چېرته مورې په کورنۍ کې ذمه واري ونه منو له کومو ستونزو سره به مخامخ شو؟
۲.په کورنۍ کې ګډ ژوند او یو له بل سره مرسته څه ګټه لري؟ بیان یې کړئ!
۳.مشوره څه شی ده او د کورنۍ د چارو په ښه والي او سمون کې څه نقش لري؟

فعالیت:

خپلې کورنۍ ته ځیر شئ او وګورئ چې د ذمه وارئ منڼه، مرسته، مشوره او نظم تر کومه حده ستاسې په کورنۍ کې شته، د هر یوه لپاره که په لوړه کچه ۱۰۰ نمرې په نظر کې ونیسو، تاسې به څو نمرې خپلې کورنۍ ته ورکړئ؟

څنګه کولی شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

خبرې پرې وکړئ!

په تېر شوي لوست کې مو د بریالۍ کورنۍ ځینې ځانګړتیاوې وپېژندلې، برسېره پرهغې د بریالۍ کورنۍ کومې ځانګړتیاوې پېژنئ؟

یود بل درناوی:

تاسې په کورنۍ کې څنګه چلند کوئ ؟ آیا پلار، موراو د کورنۍ نورو غړوته درناوی کوئ؟ له هغونه د څه ډول چلندهیله لرئ؟ کله چې چاته درناوی کوو نو هر ومرو نور هم موږ ته درناوی کوي. په کورنۍ کې پلار، مور او اولادونه یو بل ته درناوی او احترام کوي. په هغې کورنۍ کې چې غړي یې یو بل ته در ناوی کوي، ټول غړي یې د شخصیت او هوسایي احساس کوي. د داسې کورنۍ غړي مؤدبه ا و مهربانه وي او په ټولنه کې هم د نورو سره دوستانه چلند لري. د دې ډول کسانو شتون په ټولنه کې د دې ښکارندوی دی چې هغوی یوه ښه او بریالۍ کورنۍ لري.

د نورو د نظرياتو زغمل:

پوهېږو چې د افرادو سليقې (ذوق،غوښتنه) د يو بل سره توپير لري که څه هم له يوې کورنۍ څخه وي د بېلګې په توګه: ستاسې د علاقې وړ رنګ د هغه رنګ سره چې ستاسې ورور يا خور يې خوښوي، توپير لري. ممکنه ده چې په نورو مسائلو کې هم د افرادو نظريات توپير ولري. په يوه ښه کورنۍ کې هېڅکله د کورنۍ يو غړی پر نورو خپل نظريات نه تحميلوي په خاصه توګه مور او پلار چې په کورنۍ کې تر نورو زيات واک اوصلاحيت لري هڅه کوي تر څو د خپلو اولادو نظريات واوري او که ناسم وي هغوي ته لارښوونه وکړي.دا امر د دې لامل ګرځي چې دا کورنۍ هم په ټولنه کې نورو او د نورو نظرياتو ته در ناوی وکړي. هر څومره چې د دې ډول انسانانو شمېر په ټولنه کې زيات وي، کولای شو چې يوه سوکاله او باثباته ټولنه ولرو.

خبرې پرې وکړئ!

د لاندې پوښتنو په باره کې يو له بل سره خبرې وکړئ!

۱.د خپلې کورنۍ د غړو د سر ښندنې څو نمونې بيان کړئ!

۲.تاسې تر اوسه د خپلې کورنۍ لپاره کومې سر ښندنې کړې دي؟

سرښندنه او له ځانه تېرېدنه (فداکاري):

سرښندنه د انسانانو له غوره اوښو صفتونو څخه ده. انسان له هر څه نه مخکې د خپلې کورنۍ لپاره سرښندنه کوي. د پلرونو او ميندو چاروته که ځيرشئ، هغوي تل د خپلو اولادونو لپاره سرښندنه کوي. د بېلګې په توګه: هغه مور چې د شپې تر سهاره له خپل ماشوم څخه څارنه کوي او هغه ته شيدې ورکوي يا هغه پلار چې په ډېر زيار سره د خپلې کورنۍ د ژوند مصارف پوره کوي دا د هغه سرښندنه ده؛ په حقيقت کې کورنۍ ژوند د سرښندنې په پايلو ولاړ دی. د کورنۍ غړي هغه چلند او سلوک چې يو دبل سره يې لري هغه چلند د نورو سره هم لري؛ سر ښندنه په ژوند کې د زيات ارزښت وړ ده. انسان د خپلو هېوادوالو او همنوعانو لپاره هم بايد سرښندنه او له ځانه تېريدنه وکړي. هر انسان په هر ډول چې وي که د نورو لپاره سرښندنه وکړي خلک د هغوی درناوی کوي.

د لوست تکرار:

- ---
- ---
- ---
- ---
- ---

پوښتنې:

۱ . په کورنۍ کې يو بل ته درناوی څه گټه او اهميت لري؟

که چېرې په کورنۍ کې خپل نظر په نورو وتپو، څه ستونزې به رامنځ ته شي؟

۲ .آيا په ټولنه کې بايد د نورو نظريات وزغمو؟

۳ .ستاسې په آند سر ښندنه څه ته وايي؟ يو مثال راوړی.

فعاليت:

په يوه پاڼه کې توضيح ورکړئ چې تاسې په کورنۍ کې له ځانه د لويانو او کوچنيانو څنگه درناوی کوئ؟

د دویم څپرکي لنډیز

- انسان په کورنۍ کې پیدا کېږي او د عمر تر پایه په کورنۍ کې پاتې کېږي. انسان تل کورنۍ او دکورنۍ د غړو عاطفي او مالي ملاتړ ته اړتیا لري.
- مور په کورنۍ کې ډېر شیان زده کوو. هغه څوک چې په بېلا بېلو لاملونو د خپلې کورنۍ او مور و پلار څخه بې برخې دي، په بله کورنۍ کې ژوند کوي او د هغوی له مرستې او ملاتړ څخه ګټه اخلي.
- هغه کورنۍ په خپلو دندو کې بریالۍ ده چې له لاندنیو ځانګړتیاو څخه برخمنه وي:

چې د خپلو دندو په وړاندې د ذمه واري احساس وکړي. یو له بل سره مرسته وکړي، په چاروکې مشوره وکړي، په چاروکې منظم وي، یو بل ته درناوی وکړي او یو د بل نظریات وزغمي.

دریم څپرکی

ټولنیزې ډلې

- په دې څپرکي کې لاندې درسونه لولئ:
- ډله څه شی ده؟
- دیو کس او ډلې متقابل أغېز.

د ښېرکي موخې

له زده کوونکو څخه هیله کېږي چې د دې ښېرکي تر لوستلو وروسته په لاندې موخو باندې بر لاسي شي.

- په دې باندې وپوهېږي چې انسان ټولنېزموجود دی؛
- په ډلو کې د خپل غړیتوب په ضرورت باندې وپوهېږي؛
- د ډلو، ډولونه و پېژني؛
- په ډلو کې د غړیتوب ګټې او زیانونه و پېژني؛
- په ډلو کې د فعالو غړو په توګه ګډون وکړی شي؛

ډله څه شی ده؟

پرتله يې کړئ او غور پرې وکړئ.

په مخکښني څپرکي کې مو زده کړل چې کورنۍ لومړنۍ ټولنيزه ډله ده چې تاسې د هغه غړي ياست. خو د دې تر څنګ تاسې د نورو ډلو غړيتوب هم لرئ يا دا چې په را تلونکي کې په هغو کې غړيتوب ترلاسه کوئ. د بېلګې په توګه لکه د دوستانو، ټولګي، ښوونځي، ورزشي، هنري او وظيفوي ډلو کې. دغه ډلې يوه له بلې سره پرتله کړئ او د لاندې پوښتنو په هکله په ټولګي کې يو له بل سره خبرې پرې وکړئ.

۱. د يوې ډلې د غړيتوب شرطونه د بلې ډلې د غړيتوب د شرطونو سره څه ورته والی لري؟

۲. له دې غور او بررسۍ څخه څه پايله لاسته راوړئ؟

لکه څرنګه چې د مخه مو ولوستل، انسان نشي کولای چې يوازې ژوند وکړي. انسانان د تل لپاره يو بل ته اړتيا لري او په دې دليل يو د بل سره تړلي دي او ټولنيزې ډلې منځته راوړي. ډلې په ټولنه کې د ځانګړو موخو او دندو په خاطر منځته راځي چې هر سړی د خپلو اړتياوو د تر سره کولو په خاطر، د هغو څخه په ځينو کې خپل غړيتوب مني، د دې لپاره چې څو تنه وکړای شي چې يوه ډله جوړه کړي، لږ تر لږه دوه شرطونه بايد موجود وي.

۱- ګډې ځانګړنې:

د هرې ډلې غړي بايد ګډې ځانګړنې ولري. د بېلګې په توګه د کورنۍ د ډلې د غړو لپاره د فاميلي رابطې درلودل، د ټولګي د ډلې لپاره، ټولګيوالي، او په ورزشي ډله کې د يوه ټاکلي ورزش سره مينه او په هغه کې مهارت درلودل، شرط دي.

متقابل اړیکې:

د ډلې بل مهم شرط دا دی چې د هغه د غړو ترمنځ متقابلې اړیکې موجودې وي. د بېلګې په توګه د کورنۍ په ډله کې مور، د خپل پلار، مور، خور او ورور سره اړیکې لرو. یو له بل سره مرسته کوو، یو بل ته لارښوونه کوو، او د یو بل مختلفې اړتیاوې پوره کوو.

د ټولګي په ډله کې موږ د نورو ټولګیوالو سره اړیکې لرو، دخپلو درسونو په هکله یو له بل سره خبرې اترې کوو، یو له بله سره مرسته کوو او یو له بله څخه لارښوونه غواړو. په ورزشي ډلو کې د ډلې د نورو غړو سره تمرین او مرسته کوو.

نو کله چې یو شمېر خلک د ګډو ځانګړنو په درلودلو سره په یوه ځای کې سره راغونډ شي او ګډ فعالیتونه سرته ورسوي او یو له بله سره نسبتاً ټینګې اړیکې ولري، ډله تشکیلېږي

پرتله او ډلبندي يې کړئ!

په مخکنيو فعاليتونو کې چې تر سره مو کړل، څو ډلې مو يو له بله سره پرتله کړې او د هغوی تر منځ ورته والی او نېږدېوالی مو بيان کړل؟ اوس کوښښ وکړئ چې دغه ډلې د هغوی ترمنځ د توپيرونو پربنسټ په دوو يا څو ډلو ډلبندي کړئ او وروسته بيا د خپلې ډلبندۍ لپاره خپل دليل بيان کړئ.

د ډلبندۍ د ډولونو څخه يو يې هم په لومړني او دو يمې ډله باندې د ډلې وېشل دي. په دې ډلبندۍ کې څو معيارونه بايد په پام کې ونيسو:

۱.په لومړنيو ډلوکې د غړوشمېر معمولاً کم وي په داسې حال کې چې په دو يمې ډله کې د غړو شمېر اکثراً زيات وي.

۲.په لومړنيو ډلو کې خلك د خپلو غړو په خاطر د ډلې غړي کېږي، په داسې حال کې چې په دوه يمې ډلوکې خلك د ډول ډول اړتياوو د تر سره کولو لپاره د ډلې غړي کېږي.

۳.په لومړنيو ډلو کې اړيکې دوستانه او عاطفي وي ليکن په دو يمې ډله کې اړيکې رسمي او نسبتاً غير دوستانه وي. يا دوشوو ځانګړنو ته په پام لرلو سره، هغه ډلې لکه د کورنۍ او دوستانو ډلې د لومړنيو ډلو څخه او وظيفوي او ورزشي ډلې د دو يمې ډلې له جملې څخه شمېرل کېږي. د دې دوو ډلو ځانګړنې دراتلونکي مخ په جدول کې راغلي دي.

ځانګړنه	لومړنۍ ډلې (د دوستانو ډلې)	دويمې ډلې (شغلي ډلې)
د غړوشمېر	د غړو شمېرېې لږ دی	د غړ و شمېرېې معمولاً زيات دی.
موخه	خلك د ډلې د غړو په خاطر د هغه غړي شوېدي	د اړتياوو د پوره کولو او خدمتونو د تر سره کولو لپاره يې غړيتوب تر لاسه کړی وي
د اړيکو ډول	اړيکې يې و فادارانه ، دوستانه او عاطفي دي.	اړيکې نسبتاً رسمي او غير دوستانه دي

د لوست تکرار:

- --
- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱. ډله څه شی ده؟
۲. موږ ولې ډله جوړوو؟
۳. په يوه ډله کې د غړيتوب لپاره کوم شرطونه لازم دي؟
٤. لومړنۍ او دو يمې ډلې توضيح کړئ.
۵. دکومو ځانګړنو پر بنسټ سره کولی شو چې ډلې په لومړنيو او دويمو ډلو باندې ووېشو؟

فعاليت:

يو له هغو ډلو څخه چې تاسې يې غړيتوب لرئ، تر غورلاندې ونيسئ او وبې ګورئ چې د لومړنيو ډلو ځانګړنې د هغه په باره کې صدق کوي او که ددو يمې ډلې ځانګړنې.

د يو کس او ډلې متقابل آغيز

هر يوله تاسو څخه په زياتو ډلو کې غړيتوب لرئ چې د کورنۍ، دوستۍ، علمي، ټولګي، ښوونځي، ورزشي او هنري ډلې له هغې جملې څخه دي. آيا تر اوسه پورې مو د هغه ډلوسره د اړيکو په هکله چې تاسې يې غړيتوب لرئ، فکر کړی دئ؟

په يو سړي باندې د ډلې آغيز:

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ

تاسې په ډول ډول ډلو کې غړيتوب لرئ. د هغه اړيکو په هکله چې له هر يوه سره يې لرئ، فکر وکړئ او جدول د هغوی په باره کې د نورو جملو په ليکلو سره، بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	پر يو کس باندې د ډلې اغيز
کورنۍ	موږ په کورنۍ کې له يوبل سره ګرمې او دوستانه اړيکې لرو
دوستان	موږ کله کله خپل د وزګارتيا وختونه له دوستانو سره تيروو.
ټولګي	ځينې درسي ستونزې د خپلو ټولګيوالو په مرسته حل کوو
ورزشي	د تر او تازه والي او روغتيا په خاطر د خپلې خوښې سره سم ورزش کوو
هنري	د دې هڅه کوو چې د خپلې خوښې په هنري چارو کې پوهه پيدا کړو.
مذهبي	د قرآن کريم د سم تلاوت لپاره د قرآن د زده کړې په غونډو کې ګډون.

د پورتني فعاليت له تر سره کولو څخه مودا ترلاسه کړل چې موږ د ډلو څخه د هرې يوې سره مختلفې اړيکې لرو او هغوی پر موږ باندې ډول ډول تاثيرات لري. کله، کله موږ ته د چار و د سرته رسولو لارې چارې را ښيي؛ ځنې وختونه له موږ څخه ملاترکوي اوکله بيا د دې لامل کېږي چې د ځينو کسانو سره د دوستۍ احساس وکړو او د ځينو نورو سره بيا مخالفت وکړو. کله زموږ لپاره د ښښتن تعالی او د ژوند د نرۍ زياتې پېژندنې لامل کېږي؛ کله ډېر نوي اطلاعات زموږ په واک کې را کوي؛ کله د هغه د تجربو څخه ګټه پورته کوو؛ کله موږ ته د سمې لارې د پيدا کولو په هکله لارښوونه کوي او کله د ټولنې په اداره کولو باندې تاثير لري. په حقيقت کې موږ د دغو ډلو سره ژوند کوو او زموږ په ژوندانه باندې د دغو ډلو د تاثيراتو څخه انکار کول د منلو وړنه دي.

ډله او ډله ييز ژوند د ټولومثبتو تاثيراتو سره سره چې په سړي باندې يې لري، کله، کله امکان لري چې منفي تاثيرات هم په ځان پسې ولري او د سړي ژوندانه ته د جدي ستونزو او زيان اړولو لامل وګرځي. کله کله هغه ډله چې موږ يې غړيتوب لرو، موږ د غير ديني ارزښتونو خواته وربولي؛کله کله د نورو د انتقاد په وړاندې قهرجن غبرګون ښکاره کوي؛ کله کله زموږ څخه د داسې کار سر ته رسول غواړي چې هغه سم نه وي، کله په ډله کې نيوکه او پوښتنه نه منل کېږي او له موږ څخه دا غوښتنه لري چې بې له کوم فکر کولو د ډلې له دستورونو څخه پيروي وکړو.

متاسفانه په ټولنه کې ځینې ډلې موجودې دي چې غلط او ناوړه کارونه کوي. د بېلګې په توګه ځینې زلمیان او نوي زلمیان چې ښه ندي روزل شوي، د دې په ځای چې په ښو او ګټورو کارونو باندې بوخت شي او د خپلې کورنۍ او ټولنې لپاره خدمت وکړي، نشو او د نشه یي توکو استعمال ته مخه کوي. دوی ډلې جوړوي د ډول ډول بد کار یو (انحرافاتو)، خطاګانو او ګناهونو لامل ګرځي. لکه څرنګه چې د پورتنیو مثالونو څخه څرګندېږي، په ډلو کې غړیتوب کیداشي چې پر موږ باندې هم مثبت أغېز ولري او هم منفي په همدې دلیل د تنکیو ځوانانواو ځوانانو لپاره د ډلې ټاکل ډېر مهم دي؛ ځکه چې په دې ټاکنه کې غولېدل او اشتباه کول کیدای شي چې د هغوی د ژوند د تګ لارې د تغییر او یا حتي د تباهي لامل وګرځي. ستاسې په نظر پدې ټاکنه کې د چا سره کولای شو چې مشوره وکړو؟

په ډله باندې د یو کس آغېز:

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

د هرې هغه ډلې په هکله چې تاسې یې غړیتوب لرئ، فکر وکړئ او لاندې جدول د هغو په هکله د نورو جملو په لیکلو سره بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	د یو کس آغېز په ډله باندې
کورنی	د ستونزو سره د مخامخ کېدو په صورت کې دحل نوی لاره وړاندې کوو
دوستان	له دوستانو سره د صداقت او رښتینوالې څخه کار اخلو.
ښوونځی	د ښو ونځی کتابتون ته کتاب ور هدیه کول (سوغات ورکول)
ورزش	د ډله ییزو تمرینونو په غونډو کې په منظم ډول ګډون کوو.

د پورتني فعالیت د ترسره کېدو څخه مو زده کړل چې څرنګه یوه ډله په یو کس باندې اغېز اچوي، په همدې تر تیب یو کس هم په خپل وار سره کولي شي چې په یوه ډله باندې اغېز وکړي. د بېلګې په توګه، کله کله یو کس په یوه ډله کې د انسجام او زیات یو والي لامل ګرځي؛ کله کله له هغه څخه داسې ملاتړ کوي چې د ډلې یاګروپ د زیات پایښت سبب کېږي؛ کله کله دیوې طرحې په وړاندې کېدو سره، د هغه د پر مختګ لامل کېږي؛ کله کله د ډلې لپا ره په ښه توګه موخې ته د رسېدو سبب کېږي. له دې کبله ویلې شو چې د یوکس آغېز په ډله باندې هم لکه پر یو کس باندې د ډلې د آغېز غوندې دی چې له هغې څخه انکار کول د منلو وړنه وي.

د هغه ټولو مثبتو آغېزو سره، سره چې یو کس یې پر ډله باندې کولی شي، کله کله امکان لري چې منفي آغېزې هم ولري. د بېلګې په توګه یو کس کولی شي چې په خپله رایه باندې په ټینګار سره، د ډلې یووالي ته زیان ورسوي؛ یا د خپلو دندو په ترسره کولو کې په سستۍ کولو سره، د ډلې په کار کې د ځنډ راوستو سبب شي. که چېرې تاسې د هغه ډلې غړې وئ چې په هغه کې داسې سړي هم غړیتوب ولري، څه ډول غبرګون ښکاره کوئ؟

د لوست تکرار:

۱- --

۲- --

٤- --

٥- --

٦- --

پوښتني:

۱. ولې کله چې د يوې ډلې غړي کېږو، بايد د هغه ډلې د غړو نظريې په پام کې ونيسو؟

۲. که چېرې د ډلو د نور وغړو نظريې زموږ سره مخالفې وي، موږ مجبور يو چې هغه ومنو او يا دا چې کومه بله لاره هم شته؟

۳. آيا په هره ډله کې غړيتوب گټور دی ؟ ولې؟

٤. ولې په هغه ډلو کې د غړيتوب ځخه ډډه وکړو کوم چې بد، بد کارونه تر سره کوي ؟

٥. که چېرې يو ناوړه سړی د ډلې لارښوونه ترلاسه کړي، پدې صورت کې څه بايد وکړو؟

فعاليت:

د خپلو دوستانو ډله په نظر کې ونيسئ او غور ورباندې وکړئ چې:

۱- تاسې په هغه کې څرنگه موقف لرئ؟

۲- د ډلې تصميمونه د هغه د ټولو غړو د نظريو پر بنسټ نيول کېږي او يا دا چې يو يا دوه کسه زيات له خپل صلاحيت او اختيار ځخه کار اخلي؟

۳- آيا تاسو د غه ډله د خپل ځان لپاره گټوره بولې؟ ولې؟

د څېړکي لنډيز

- انسان ټولنيز موجود دی. هر سړی د خپلو اړتياو د ترسره کولو په خاطر، په مختلفو ډلو کې غړيتوب ترلاسه کوي.
- کله چې يو شمېر خلک د ګډو ځانګړنو په درلودلو سره په يوه ځای کې سره را غونډ شي، ګډ فعاليتونه سرته ورسوي او نسبتاً يو له بله سره ټينګې متقابلې اړيکې ولري، ډله ترې جوړيږي.
- که چېرې د ډلو د غړو شمېر لږ وي او د دوي ترمنځ اړيکې دوستانه وي، دغې ډلې ته لومړنۍ ډله ويل کيږي خو که چېرې د ډلې د غړوشمېر زيات وي او اړيکې يې رسمي غوندې وي، نو دو يمي ډله ورته وايي.

څلورم څپرکی

په افغانستان کې د ژوند ډولونه

پدې څپرکي کې لاندې لوستونه لولئ:

- کوچیان څه ډول ژوند کوي؟
- د کلیو او سېدونکي څه ډول ژوند کوي؟
- په افغانستان کې ښاري ژوند.

د څپرکي موخې

له زده کوونکو څخه توقع کېږي چې د دې څپرکي ترلوستلو وروسته په دې لاندې موخو باندې برلاسي شي.

- د کوچیانو او دهغوی د ژوند کولو د طریقې سره آشنایي پیدا کړي.
- د کوچیتوب د ژوندانه ستونزې و پېژني.
- د کلیو د اوسیدونکو د ژوندانه او ژوند کولو د څرنګوالي سره أشناشي.
- د کلیوالي ژوند ښېګڼې او ستونزې و پېژني.
- د ښاري ژوندانه سره أشناشي.
- د خپل هېواد د ښارونو ستونزې و پېژني.

کوچیان څرنګه ژوند کوي؟

خبرې پرې وکړئ!

لاندې پوښتنې په ځیر سره ولولئ او په هلکه یې خبرې وکړئ!

۱- تراوسه پورې مو د کوچیانو کېږدۍ لیدلې ده؟

۲- ستاسې په نظر کوچیان ولې له یوه ځای څخه بل ځای ته کډه کوي؟

۳- د کوچیانو کسب او کار څه شی دی؟

زموږ یو شمېر خلک د طبیعت په أزاده هوا کې د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي. هغوی په کېږدیو کې اوسېږي. کېږدۍ هغه خېمې ته وایي چې دوزودوژغنو څخه جوړېږي. کوچیان مالدار دي او ډول ډول کورني څاروي لکه: مېږې، وزې، اوښان، او خره، ساتي.هغوی د خپلو څارویو د ساتنې په خاطر په څرځایونو پسې له یوه ځای څخه بل ځای ته ځي.کوچیان د کال په مختلفو فصلونو کې له تودو سیمو څخه سړو سیموته او د هغې بر عکس له سړو سیمو څخه تودو سیموته درومي. دکوچیانو په کورنیو کې، معمولاً زیات شمېر خلک ژوند کوي. د کوچیانو د کورنیو غړي په معمول ډول عبارت وي له: ښځه، مېړه، لوڼې، زامن، نیکه، نیا، نږینڈې، لمسیان، ترینډې او ترونه او احتمالاً عمه ګانې(ترورګانې) او کاکا ګان. د کورنۍ ټول غړي یو له بل سره په کارونو کې مرسته کوي.

د کېږدۍ د ننه کارونه په ښځو پورې اړه لري. د کېږدۍ د باندې کارونه دنارینه و په غاړه وي. د کېږدۍ د ننه او د باندې کارونه د کورنۍ د غړو تر منځ وېشل شوي دي او هر څوک خپله دنده سرته رسوي؛ د معمول سره سم د کوچنیانو ساتنه، د څارویو د شیدو لوښل، د څارویو د محصولاتو برابرول، اخلی پخلی، د کالیو او لوښو مینځل، د کېږدۍ د ننه او شاوخوا جار وکول او پاکول او د اوبورا وړل له ویالو او یا چینو څخه د ښځودنده ده. خو د دې ترڅنګ ښځې او جینکیانې(نجونې) د لرګیو په را ټولولو، د شیانو په بارولو او د کېږدیو په درولو کې هم مرسته کوي. د کوچیانو نارینه دغه لاندې چارې سرته رسوي.
د څارویو څرول او د هغوی پلورل، او پېرودل، د غلو څخه د خپلو کېږدیو ساتنه، د لرګیو راټولول او د حیواني محصلاتو او وړیو خرڅول.
کوچیان خپلې کېږدۍ یو بل ته نیږدې او په داسې ځایونو کې چې اوبو ته نږدې وي، دروي. دوي نسبتاً د لږ وخت لپاره په یوه ځای کې اوسېږي او کله چې د دوي کېږدیوته نږدې څرځایونه خلاص شي، له دې ځایه کوچ کوي او په بل ځای کې کېږدۍ دروي. دوي معمولاً د کلیوالو د آبادیو او کروندو څخه لیرې خپلې کېږدۍ دروي چې د دوی څاروي د بزګرانو کښتونو ته زیان ونه رسوي.

غور پرې وکړئ!

لاندې پو ښتنې ولولئ او خبرې پرې وکړئ!

۱.کوچیان کومې ځانګړې ستونزې لري؟

۲.د هرې ستونزې لپاره کومه د حل لاره پیشنهادوئ؟

د کوچیانو ستونزې.

کوچیان د طبیعت په لمن کې ژوند کوي او تل د أزادې هوا او د طبیعت د ښکلومنظرو څخه خونداخلي. د دې سره سره هڅوی په خپل ژوندانه کې د ډېرو زیاتو ستونزو سره مخامخ دي چې ځینې ډېرې مهمې یې دلته لولو:

زده کړه:

په دې دلیل چې کوچیان تل د حرکت او ځای بدلولو په حال کې وي، زیاتره یې ښوونځي نه لري او اولادونه یې د سواد له نعمت څخه بې برخې پاتې کېږي

روغتیا او درملنه:

کوچیان د روغتیایي او درملني د امکاناتو د کمښت څخه سخت زورېږي. هغوی کوم ګرځنده کلينک چې د دوي سره د لارې مل وي، نه لري. په دې دلیل چې هغوی اکثراً د ښار او کلیو څخه لرې خیمې وهي. په ډېرې سختۍ سره کولی شي چې د ښار او کلیو د روغتیایي کلینکونو څخه ګټه واخلي.

وچکالی او دوښو کمښت:

کوچیان دوښواو څرځایونو په لټه کې له یوه ځای څخه بل ځای ته کډه کوي او له دې لارې څخه خپل څاروي روزي او خپل ژوند ترسره کوي. په هغو کالونو کې چې ورښت زیات او واښه پریمانه وي، د دوي کار او ژوند برابر وي. خو په هغه کالونو کې چې ورښت لږ وي دوی د خپلو څارویو د مړیدو په خاطر له زیاتو ستونزو سره مخامخ کېږي. په وچکالی کې د دې وېره شته چې د هغوي څاروي له لوږې څخه مړه شي چې پدې صورت کې هغوي ته نه جبرانیدونکي زیانونه رسېږي.

د لوست تکرار:

- ---
- ---
- ---
- ---
- ---
- ---

پوښتنې:

١. ولې کوچیان په دښتو کې ژوند کوي؟
٢. د کوچي کورنۍ دغړوتر منځ د کار وېش څرنګه دئ؟
٣. کوچیان خپلې کېږدۍ چېرې او څه ډول دروي؟
٤. د کوچیانو د زده کړې ستونزې بیان کړئ!
٥. د کوچیانو روغتیایي ستونزې بیان کړئ!
٦. په وچکالیو کې د کوچیانو ستونزې بیان کړئ!

فعالیت:

د کورنۍ د لویانو په مرسته د کوچاني ژوند ښېګڼې او ستونزې د کاغذ په یوه مخ کې ولیکئ!

د کليو خلک څرنګه ژوند کوي؟

پرتله يې کړئ!

په مخکېني لوست کې مو ولوستل چې کوچيان څرنګه ژوند کوي. اوس دکلي انځورته ځيرشئ او لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ!

۱. د کليو د کورونو او د کوچيانو د کېږديو ترمنځ توپيرونه او ورته والي بيان کړئ!

۲. د کليو او سيدونکي په کومو کارونو بوخت دي او له دې پلوه د کوچيانو سره څه توپيرونه او ورته والي لري؟

د کليو کورونه:

زموږ د هېواد يو زيات شمېر خلک په کليو کې اوسېږي. کلی د ښار څخه کوچنی وي او دوګړو شمېرېې هم لږ وي. په زياتره کليو کې، کورونه يو بل ته نېږدې جوړېږي. خو په ځينو هغو کليو کې چې په دروکې پراته وي، کورونه يو له بل څخه لږ څه لرې وي. د کليو اوسيدونکي په ساده کورونو کې ژوند کوي چې زياتره يې د تېږو اوخټو څخه جوړېږي. د کليو په شاوخواکې، باغونه او کرنيزې ځمکې وي چې د کليو اوسيدونکي په هغو کې سبزي،غنم او حبوبات کري او نيالګي پکې کېنوي. د کليو اوسيدونکي د کرنې، باغدارۍ او مالدارۍ له محصولاتو څخه د خپلو خوراکي، اغوستني او د سونګ د موادو د اړتياوو په پوره کولواو د ونو د لرګيو څخه د کورونو په جوړولو او تودولو کې کار اخلي.

کورنۍ:

کورنۍ په کلي کې ډېر اهمیت لري، کورنۍ سوچه د مینې او مهربانۍ ځای دی چې په هغه کې ښځه، مېړه، لوڼې، زامن، نیا، نیکه او احتمالاً نور خپلوان یو ځای سره اوسېږي.
په معمولي ډول په کلیوالو کورنیو کې د غړو شمېر زیات وي. د کورنیو غړي په تصمیم نیولو کې یو له بله سره مشوره کوي او د کور د ننه او د باندې چاروکې یو له بله سره مرسته کوي.

په کلي کې د خلکوترمنځ اړیکې:

د کلیو خلک یو له بله سره ډېرې تودې او د مهربانۍ اړیکې لري. ټول خلک یو بل سره پېژني او د یو بل د کورنیو د غړو او ژوندانه د وضعیت څخه خبروي. د کلي خلک مېلمه د خدای (ج) دوست ګڼي او همدا وجه ده چې ډېرمیلمه پال دي او د خپل مېلمه لپاره ډېر په زړه پورې خواړه برابر وي. دوی دیو او بل په غم او ښادۍ کې سره شریک دي. کلیوال د یو او بل په ودونو کې ګډون کوي. زوم او ناوی ته سوغاتونه ورکوي. په جشنونو او د اختر په ورځو کې یو دبل لیدو او اختر مبارکۍ ته ورځي او د کورنۍ د مشر درنا وی کوي. دوی د کوچنیانو قدر کوي او خوشالوي یې. په غم او مشکلاتو کې سره شریک دي او تر هغه ځایه پورې چې امکان ولري د هغه چا سره چې مشکلات ولري، مرسته کوي.

غور وربانديې وکړئ!

۱. خلک په کلیو کې په څه چارو بوخت دي؟
۲. د کلي ژوند د ښاري او کوچیاني ژوند په نسبت څه ښېګڼې لري؟
۳. د کلي خلک څه ستونزې لري؟

کار او شغل:

د کلي خلک زیاتره د کرنې، باغدارۍ او مالدارۍ په چاروکې بوخت وي. هغوي د غنمو، وربشو، جوارو، باقلیو او د هغو په څېر نورو په کرلو سره خپلې خوراکي اړتیاوې پوره کوي. د نیالګیو په کینولو، باغدارۍ او په بازارکې د هغوی د محصولاتو د خرڅولو پواسطه خپلې نورې مالي نیمګړتیاوې پوره کوي. د ډول ډول څارویو په روزلو سره، د هغوي د شیدو او وریو څخه ګټه ترلاسه کوي. خپل اضافي تولیدات بازارته وړي او خرڅوي یې. زموږ په کلیو کې خلک د کرنې او مالدارۍ په چاروسربېره ځینې نور کارونه هم کوي. د کلیو د ډېرو مهمو تولیداتو څخه ځینې یې له غالۍ، ټغر، سطرنجي، جوال، بړستن، جرابو، دستکشو، جاکټ، خولۍ، کوښو، څپلۍ، ژۍ، او ډول ډول د لرګیو د لوښو څخه عبارت دي. د کلي هلکان او نجونې د دود او دستور سره سم همغه د خپل مور او پلار کسب تعقیبوی او له کوچنیواله څخه یې د هغوي تر نظر لاندې زده کوي.

ګډ کارونه اوحشر:

په کلي کې ځينې کارونه په ډله ييزه توګه ترسره کېږي، خلک د اوبو د بندونو، پلونو او لارو جوړول، د ويالو او کاريزونو پاکول، د کرنې د حاصلاتو لوکول، په ژمي کې د لارو څخه د واورې پاکول او د دې په څېر نور کارونه په ډله ييزه توګه سرته رسوي. دغه ډول کارونه د کلي خلکو لپاره يو ډول تفريح هم شمېرل کېږي. ځکه چې هغوی د کارکولو په وخت کې بدلې وايي او خوشالي کوي.

وزګار وختونه:

د کلي خلک د وزګار تيا او بيکارۍ وختونه يود بل ترڅنګ تېروي. هغوی کله چې وخت پيدا کړي يو د بل کره ځي او مجلسونه سره کوي. د زړه خواله سره کوي او يو د بل ستونزې او مشکلات سره بيانوي. د يو بل د خوږو او ترخو خاطرو څخه سره خبرېږي. ځوانان او تنکي ځوانان ډېر څه د وزګارتيا په وخت کې له لويانو څخه زده کوي.

د کلي د خلکو ستونزې:

د دې سره سره چې د کلي ژوند ډېر خوندونه او ښېګڼې لري چې په ښاري او کوچاني ژوند کې نشته خو ځينې ستونزې هم لري چې ځينې يې په لاندې ډول لولو:

روغتيا:

زموږ زياتره کلي چې د ښارڅخه لرې پراته دي، د روغتيا او درملنې د امکاناتو د کمښت سره مخامخ دي. ځينې وختونه ديوې ډېرې عادي او ساده ناروغی په خاطر د زياتو ستونزو سره مخامخ کېږي. له نيکه مرغه د عامې روغتيا وزارت د هڅو له برکته په دې وروستيو کلونو کې دغه ستونزه لږه کمه شوې ده.

ښوونځي او زده کړه:

د دې سره سره چې د پوهنې وزارت دهېواد په ډېرو لرې کليو کې هم ښوونځي جوړکړي دي او د زده کړې خدمتونه وړاندې کوي؛ خو بيا هم د افسوس ځای دئ چې زموږ په ځينو کليو کې تر اوسه پورې هم ښوونځي نشته، يا ښوونځي ښوونکي او پوره کتابونه، نه لري.

د ځمکې، اوبو او د کرنې د وسايلو کموالئ:

لکه څرنګه چې د مخه ووېل شول، کليوال زياتره د کرنې په چارو کې بوخت دي؛ خو د افسوس خبره داده چې زموږ زيات شمېر بزګران يا کمې ځمکې په واک کې لري، او يا پوره اوبه نه لري. که چېرې ځمکه او اوبه هم ولري، د کرنې پر مختللي وسايل يې په واک کې نه وي . له همدې کبله ده چې، هغوی د هغه زيار او زحمت په نسبت چې وباسي يې،لږ محصول تر ګوتو کوي.

پېښې او طبيعي آفتونه:

زموږ بزګران د پېښو او طبيعي أفتونو لکه: زلزله، نېز(سيل) طوفان او باد په وړاندې ډېرکمزوري دي. او دافسوس خبره داده چې هېڅ داسې ځای نشته چې هغوی د دې ډول زيانونو په مقابل کې بيمه کړي.

ماينونه:

په تېروکالونو کې زموږ په هېواد کې جنګ جګړې رواني وې. هغه ماينونه چې د هغې زمانې څخه پاتې شويدي تر اوسه پورې خلک ګواښوي. د مين پاکۍ موسسوېه ډېر زيات زيار او زحمت ايستلو سره زياتې سيمې په ځانګړې ډول ښاري سيمې له ماينونو څخه پاکې کړېدي خو په ځينو کليوالي او د لارو شاوخوا سيمو کې تر اوسه پورې هم ماينونه شته چې د سيمې د اوسيدونکو او لارويو لپاره خطر ناک دي. هغه ځايونه چې په سره رنګ په نښه شوي دي، خطر ناک دي او خلک بايد له هغو ځايونو څخه لرې واوسي.

دلوست تکرار:

- ---
- ---
- ---
- ---
- ---

پوښتنې:

۱- د کليوالو دګټې لاس ته راوړلو لار څه شئ ده؟
۲-که چېرې د کليوالو څخه يو څوک زيانمن شي، نور خلک د هغه سره څرنګه برخورد کوی؟
۳-د کلی حاصلات په کوم ځای کې مصرفېږي؟
٤-د څو هغو کارونو نومونه واخلئ چې په کلي کې په ډله ييزه توګه ترسره کېږي.
۵-د کلی د خلکو ستونزې ووايئ!

فعاليت:

د کليوالو د ستونزو څخه يوه يې په پام کې ونيسی او دهغې لپاره په يوه مخ کې د حل لاره پيشنهادکړئ.

په افغانستان کې ښاري ژوند

پرتله يې کړئ:

په مخکېني لوست کې مو کليوالي ژوند و لوست. اوس د ښار تصوير ته ځير شئ او پوښتنوته ځوابونه ووايئ!

۱-د ښار او کلي تر منځ کوم توپيرونه او ورته والي وينئ؟

۲-تاسې په کوم يوه کې ژوند کول غوره گڼئ؟ ولې؟

په تېرو لوستونو کې په افغانستان کې د کوچياني او کليوالي ژوند د طريقو سره آشنا شو. د ژوند بله طريقه، د ښاري ژوند طريقه ده. ښارهغه ځاي دی چېرې چې يوزيات شمېر خلك يو دبل ترڅنگ استوگنه کوي. او زياتره په اداري ،سوداگريزو او صنعتي چارو کې بوخت دي. په ښارونو کې کورونه يو بل ته نيږدې او د ښاري نقشې پر بنسټ جوړېږي. د ښاري کورونو په جوړولوکې د دغو موادولکه: پخې خښتې، اوسپنې، سيمنټو، قيرو او داسې نورو څخه کار اخيستل کېږي. له دې کبله په ښارونو کې زياتره کورونه په پاخه ډول جوړ شوي دي. زموږ په ښارونو کې ممکن داسې کورونه وي چې داومو خښتو څخه جوړشوي وي چې دغه کورونه د ښارجوړولو اصولوته له پاملرنې پرته جوړشوي دي.

کورنۍ:

د ښاري کورنيو د غړو شمېر د معمول سره سم د کليوالي او کوچياني کورنيو څخه لږ وي، ځکه په ښاري کورنيو کې زياتره ځوان اولادونه کله چې واده وکړي، له خپل پلار او مور څخه جلا کېږي او ځانته مستقله کورنۍ جوړوي. له بله پلوه، ښاري کورنۍ د کليوالي کورنۍ په نسبت لږ اولادونه لري. په ښاري کورنيو کې د معمول سره سم هم ښځه او هم مېړه د کور بهر کارکوي او د کور په چارو کې يو د بل سره مرسته کوي. پلار او مور هڅه کوي چې خپلو اولادونو ته د ژوند و سايل او د زده کړې مناسب شرايط برابر کړي.

د کورنۍ اولادونه هم د خپل مور او پلار درناوی کوي او هڅه کوي چې له هغو وسايلو څخه چې مور او پلار يې ورته برابر کړي دي په ښه توگه گټه واخلي او د هغوي د زيار او زحمت څخه په عمل کې مننه وکړي.

شغل او کار:

لکه څرنګه چې متوجه شوی یاست د کوچي، کلیوالي او ښاري خلکو شغل او کار تر ډېرې اندازې پورې یوله بله څخه تو پیر لري. ښاریان زیاتره په اداري، سوداګرېزو او صنعتي چارو بوخت دي؛ څنګه چې د دولتي او غیر دولتي ادارو مرکزونه، سوداګریز مرکزونه او صنعتي کار ځایونه عموماً په ښار او دهغه په څنډوکې پراته دي او دښار اوسیدونکي د خپل کار سره په دغو مرکزونو کې خپل ژوند کوي. کار په ادارو او کارخانو کې د ټاکلي وخت په دننه کې تر سره کېږي او کارګران او کارمندان باید د ټاکلي وخت په پیل کې خپلې دندې ته راشي او په ټاکلي وخت بېرته ولاړشي. خلک د جمعې په ورځو او رسمي رخصتیو کې کارنه کوي.

ټولنیز اړیکې:

سره د دې چې په ښار کې هر سړی د ډېرو خلکو سره سروکار لري، خو د زیاترو سره یې ګرمې او دوستانه اړیکې نه لري؛ بلکې یوازې د یو لږ شمېر هغو کسانوسره چې د کورنۍ غړي او یا نېږدې دوستان یې وي، دوستانه او د مهربانۍ اړیکې ټینګوي. خلک په کار ځایونو ،استوګنځیو، کوڅو او داسې نورو ځایونو کې یو له بله سره اړیکې ټینګوي خو دغه ډول اړیکې معمولاً د دوی تر منځ د پایدارو اړیکو لامل نه ګرځي. ځکه چې هغوی د لږې مو دې لپاره د خپلو ډول، ډول اقتصادي، سیاسي او یا اداري اړتیاوو دلرې کولو په خاطر سره یو ځای شویدي او کله یې چې اړتیاوې پوره شوې، خپلې اړیکې قطع کوي.

خبرې پرې وکړئ:

لاندې پوښتنې په ځیر سره ولولئ او په هکله یې سره وغږېږئ.

۱-ستاسې په نظر په ښار کې ژوند کول، کومې ستونزې لري؟

۲-تاسې د هغو لپاره کومې د حل لارې پیشنهادوئ؟

زمونږ د ښارونو ستونزې:

د نړۍ ښارونه داسې امکانات لري چې ښاردکلیو څخه متفاوت او بیلولی شي. که څه هم ټول ښارونه خپلې ځانګړې ستونزې لري، خو زمونږ ښارونه د تېرو څوکلونو جګړو په خاطر د خپلو خاصو او ځانګړو ستونزو سره مخامخ دي چې د ډېرو مهمو څخه ځینې یې دا دي:

۱- برښنا:

برښنا په نننی نړۍ کې د ښار له ډېرو مهمو اړتیا وو څخه ده؛ ځکه چې د نوی ژوند زیاتره وسایل د برښنا په واسط کارکوي. په تاسف سره چې د برښنا کموالي او یا نشتوالی اوس زموږ د ښارونو د اساسي ستونزو څخه شمېرل کېږي.

۲- اوبه

نني ښارونه د اوبو د تهیه کولو او د وېشلوله پر مختللیو سیستمونو څخه برخمن دي. لیکن په تاسف سره چې زموږ ښارونه د اوبو رسولو فعال سیستم نه لري. د افغانستان د ښارونو اکثر خلک له هغو ځاګانو څخه چې ډېر ژورنه دي او په خپلو کورونو کې یې کېندي، ګټه اخلي په داسې حال کې چې د دغو ځاګانو اوبه غیر صحي دي او دخلکو د روغتیا لپاره ضرر لري.

۳- د خځلو او چټلیو مخنیوی:

پوهېږو چې په ښار کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. د دې شمېر خلکو د خځلو او ناپاکیو لیرې کول و سایلو، کارګرانو او ښه مدیریت (اداري) ته اړتیا لري. پرته له دې به دغه خځلې، ښارونه په یوه بوی ناک او چټل ځای باندې بدل کړي. په تاسف سره چې زموږ ښار والی له دې امکاناتو او مناسب مدیریت څخه بې برخې دي. او له همدې کبله ښارونه ډېر کثیف او چټل شوي دي

- **هوا**:

د ښارونو هوا د زياتو نقليه وسايطو او كارخانو له كبله چې د ښار په د ننه او يا د هغه په څنډوكې فعاليت كوي، ډېره ككړه وي؛ ليكن زموږ ښارونه له دې كبله چې خاوريجن دي، اكثر سړكونه او كوڅې يې د خاورو په دوړوهم ككړې دي.

۵- د اوسيدونكو زياتوالى:

په ښارونو كې زيات شمېر وګړې ژوند كوي. د خلكو ډېروالى د ښاراو سړكونو د ګڼې ګوڼې لامل ګرځي. همدارنګه كله چې د ښار جمعيت ډېر زيات شي، د كورونو د كموالي او ګرانښت لامل هم ګرځي. په تاسف سره چې زموږ يو زيات شمېر ښارونه د جمعيت د زياتوالي او د كورنو د كمښت سره مخامخ دي.

د لوست تكرار:

- --
- --
- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱-ښارڅه ډول ځاى دئ؟
۲-ښاري كورنى د كليوالي كورنيو سره كوم توپيرونه لري؟
۳-د ښاريانو درآمد (عايد) له كومو لارو څخه تر لاسه كېږي؟
٤-په ښار كې ټولنيزې اړيكې څرنګه دي؟
۵-د افغانستان د ښارونو د ستونزو څخه، درې يې بيان كړئ.

فعاليت:

د كورنى د لويانو سره مشوره وكړئ او له هغې وروسته په يوه مخ كې وليكئ چې ښارى ژوند څه خوندونه او نيمګړتياوې لري.

د څلورم څپرکي لنډیز:

- کوچیان د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي.
- هغوی زیاتره مالدار دي او په مختلفو فصلونو کې د څړځایونو په لټه کې له یوه ځای څخه بل ځای ته کوچیږي.
- کوچیان د زده کړې او روغتیا په برخه کې پوره ستونزې لري.زموږ د هېواد د جمعیت عمده برخه کلیوال جوړوي.
- د کلیوالو اصلي دنده کرنه ده. هغوی مالداري او لاسي کارونه هم کوي. کلیوال یو له بله سره ګرمې او دوستانه اړیکې لري او په کارونو کې یو له بله سره مرسته کوي.
- کلیوال هم خپلې خاصې او ځانګړې ستونزې لري چې زده کړه،د ځمکې کموالی،وچکالي او طبیعي پېښې یې ډېرې مهمې ګڼل کیږي.
- زموږ یو شمېر خلک په ښارونو کې او سیږي.
- ښاري کورنۍ نسبتاً وړې وي.
- ښاریان زیاتره په اداري او صنعتي چارو کې بوخت وي.
- هغه خلک چې په ښارونو کې اوسیږي اړیکې یې یو د بله سره ډېرې رسمي وي.
- زموږ ښارونه د ستونزو سره مخ دي چې ډېرې مهمې یې: د برښنا د کموالي، د اوبو د کموالي، د خځلو د مخنیوي، د هواککړتیا او د جمعیت د زیاتوالي څخه عبارت دي.